
SEĆANJA

Čedomir Čupić

*Univerzitet u Beogradu
Fakultet političkih nauka*

VUČINA VASOVIĆ – ČOVEK KNJIGE I BIBLIOTEKA*

Opraštamo se od fizičkog prisustva profesora Vučine Vasovića u našim životima, ali ne i od njegovog duha, duševnosti i srčanosti. Oni trajno ostaju u našem pamćenju, sećanju, uspomenama i pričama. Preko onoga što je uradio on ostaje da traje i živi u budućim generacijama.

Profesor Vasović ostavio je dar i trag koji će trajno i nas i buduće sačekivati. Njegovi misaoni plodovi, ali i ljudski postupci biće od sada mnogima orijentiri, odnosno kako treba i misaono i ljudski živeti. To su nesporno najteži načini života, ali zato najvredniji i najplemenitiji.

Profesor Vasović rođen je u Podgorici, 03. aprila 1936. godine. Osnovnu školu i gimnaziju učio je i završio u Podgorici, a posle toga upisao Pravni fakultet u Beogradu, koji je sa odličnim uspehom završio. Posle uspešno završenih pravnih studija zaposlio se te iste 1963. godine na Visokoj školi političkih nauka kao asistent na predmetu *Uporedni politički sistemi*. Godine 1968. izabran je za predavača na tada tek osnovanom Fakultetu političkih nauka, da bi 1970. godine bio izabran za docenta, a 1974. za vanrednog profesora i, na kraju, 1979. za redovnog profesora. Odmah po uspešnom završetku pravnih studija i zaposlenju otpočeo je da se bavi političkim naukama preko istraživanja pluralističkih koncepcija politike, da bi se tokom izuzetno plodne naučne karijere posvetio temama i problemima političke teorije, političke filozofije, komparativne politike i političkim sistemima. U obradi svega onoga što je radio praktikovao je interdisciplinarnu pristupe. Pokazao je i dokazao da nije samo znalac naučnih disciplina kojima se bavio već i drugih velikih duhovnih tvorevina kao što su filozofija, književnost i umetnost. Uz pojmovni, koristio

* Prošireni opraštajni govor povodom smrti prof. dr Vučine Vasovića izrečen na Novom groblju u Beogradu, 18. novembra 2016. godine.

je i simbolički jezik znajući da mnogo toga važnog i bitnog za čovekov život ne može se ni razumeti ni objasniti samo u pojmovima. Mnogo toga kada je u pitanju ljudski život pripada simbolima koji imaju veliki značaj. Simboli, simbolički jezik, odnosno simbolička značenja i tumačenja bogate i razvijaju čovekovu ljudskost.

Kao plodan, ali i temeljan autor iza sebe je ostavio izuzetno vredne knjige koje su objavljene zahvaljujući predsedniku crnogorske CANU prof. dr Draganu Vukčeviću u biblioteci „Izabrana djela”, izdavača CID. Posebno bih izdvojio dvotomnu knjigu *Savremene demokratije*, koje pripadaju kapitalnim delima iz političkih nauka. U proteklih nekoliko decenija kod nas je štampano nekoliko dobrih knjiga stranih i naših autora u kojima je problematizovana demokratija, odnosno pitanja i problemi demokratije kao vladavine ali i načina života. Te studije su i istorijskog i aktuelnog karaktera, a delo profesora Vasovića sistematičnošću, analitičnošću, širinom, dubinom sagledavanja, pristupom i sintezom nadilazi ove parcijalne uvide.

Ovo kapitalno delo spada u retke poduhvate tokom dvadesetog veka o demokratiji, poput dela Brajsa, Mura, Dala, Arona, Almonda, Bobia, Sartorija, Helda, Makrofa. Kod nas je tridesetih godina prošlog veka štampano trotomno delo Džejsma Brajsa *Savremene demokratije* (izdavač Geca Kon, Beograd, 1933). Brajs je istraživao šest savremenih demokratskih vladavina, dok profesor Vasović posle 73 godine realizuje projekat na istu temu sa širim i dubljim uvidom, uz analizu razvoja problema koji su se tokom tog perioda pojavili u zapadnim demokratijama. Vasović u oba toma problematizuje četiri „velike” i četiri „male” savremene demokratije.

U prvom tomu Vasović je u poglavlju pod nazivom „Pojam i modeli demokratije” razmotrio smisao i značaj demokratije, odnosno bavio se vrednovanjem demokratije i preispitivanjem njenog značaja za savremeni politički život. Profesor Vasović naveo je nekoliko razloga za proučavanje zapadne demokratije. Prvi razlog vezan je za činjenicu da „zapadna demokratija predstavlja najrazvijeniji vid demokratskog uređenja društva i stoga nije slučajno što je služila i još uvek služi kao uzor mnogim drugim zemljama u njihovom traganju za odgovarajućim modelom demokratske organizacije društva”. Drugi, što se komparativnim proučavanjem omogućava „bolje razumevanje osnovnih političkih procesa zapadne demokratije”. Treći, politička nauka ne može verovati na reč protagonistima „nametanja tog modela bez kritičkog propitivanja stvarnog domašaja, rezultata i aplikativnosti tog modela na druga područja i sredine savremenog sveta”. Četvrti, što razumevanje suštine demokratije „doprinosi sagledavanju mogućnosti razvoja pojedinaca i društava i otuda predstavlja izvor motivacije i energije u odbrani i uzgoju demokratije naročito u manje razvijenim ili nerazvijenim društvima”. Peti, zbog preteranog hvaljenja, od strane onih koji su u siromaštvu, bedi i nezadovoljstvu onoga što ne znaju kako treba da funkcioniše.

U delu su obrađeni i modeli demokratije, demokratski principi i institucije i determinante i efekti demokratskih poredaka. Poseban deo prvog toma posvećen je analizi i kritičkom preispitivanju američkog prezidencijalizma, britanskog parlamentarizma, francuskog poluprezidencijalizma i nemačkog kancelarskog sistema. U svakoj od ovih demokratija obrađeni su načini formiranja političkog sistema, principi, institucije i procesi, organizacija političke vlasti (vertikalno i horizontalno), izborni i partijski sistemi, političke elite, interesne grupe i grupe za pritisak, javnost, javno mnjenje i masovni mediji, participacija, svetske i regionalne organizacije i odnos prema globalizaciji.

Profesor Vasović je u svakom od ovih demokratskih političkih sistema analizirao istorijske, geografske, socijalne, ekonomske, demografske, antropološke, kulturne, psihološke, religijske, etničke i međunarodne činioce i obrasce. Takođe, predočio je i kriterijume za procenu i rezultate svakog pojedinačnog političkog sistema. Precizno su analizirani nastanak, uzroci, razlozi i motivi na kojima su građene ove demokratije. Naznačena su i ograničenja, slabosti, nedostaci, opasnosti, odnosno, kako je to profesor Vasović nazvao, „siva polja” tih demokratija.

Od moguća četiri pristupa u istraživanju savremenih demokratija profesor Vasović opredelio se za kombinovani. To je kombinacija teorijsko-komparativnog sa monografskom obradom konkretnih demokratskih sistema. U toj kombinaciji korišćen je kritički monografsko-komparativni pristup. Na taj način postignut je dobar sklad između teorijskih uvida, empirijske građe i kritičkog preispitivanja.

Posebna vrednost ovog profesorovog kapitalnog dela jeste interdisciplinarnost i u pristupu i u korišćenju literature. Tako je ovo delo, pored teorijskih i empirijskih slojeva, oplemenjeno i saznanjima iz filozofije, istorije, sociologije, prava, ekonomije, psihologije, kulturologije, antropologije i književnosti. Knjiga je pisana jasnim jezikom i lepim stilom.

Delo profesora Vasovića je plod dugog bavljenja problemima politike, političke nauke i demokratije. Vasović je još sedamdesetih godina XX veka objavio knjigu *Demokratija i politika*, koja je u jednom ideološki žestoko obojenom vremenu, vremenu jednonumlja, bila nešto sasvim novo, sveže, izazovno, podsticajno i od ideologije oslobođeno. Ta knjiga pisana je po uzoru na najbolje primere istaknutih političkih filozofa i teoretičara politike druge polovine dvadesetog veka.

Vučina Vasović pripadao je onom malom broju naših najistaknutijih teoretičara politike i profesora političkih nauka. U grupi je utemeljivača izučavanja političkih nauka i formiranja studija političkih nauka. Ceo radni vek proveo je na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Beogradu, ali je bio i gostujući profesor na mnogim svetskim univerzitetima i institutima.

Profesor Vasović nosio je u sebi i pokazivao krajolik zavičaja iz kojeg potiče, opisivao parče neba koje je prvi put ugledao. Taj krajolik i nebo u njemu je trajno živeo i ostavio duboki trag. Podgorička ravnica, zidine stare podgo-

ričke čaršije, brdoviti i kršoviti horizont činio je okvir u kojem je smeštao sve ono što je mislio, pročitao, s putovanja diljem planete donosio kao novo znanje i iskustvo, kao i nove sadržaje i misaone podsticaje. Govor i jezik koje je njegovo uho i svest primilo na početku života trajno ga je obeležilo. Govorio je tim izvornim staropodgoričkim jezikom. Ništa u naglasku i akcentu tokom života nije izmenio. Poznavanje drugih jezika, novi dom i nove sredine koje je upoznao nisu tu mogli ništa da izmene. Temelje i oslonce koje je poneo iz kraja rođenja nije hteo nikada ni da takne. Sve ostalo nastalo iz saznanja i iz iskustva na njima je nadograđivao. Njegov staropodgorički govor bio je tokom celog života netaknut.

Sve je u njegovom životu zasnovano na smislu i značenjima. Postigao je u svojoj ličnosti dobru meru i još bolji sklad između ruralnog i urbanog, tradicionalnog i modernog, realnog i maštovitog, stvaralačkog i kritičkog. Imao je jednu najpoželjniju dozu ironije, cinizma i sarkazma. Odapinjao bi ponekad munjevite ironične i cinične misaone strele prema drugima, a kada bi se činilo da će ih ustreliti spretno i vešto, pre nego što pogode cilj, skretao bi ih prema sebi. Bila je to svojevrsna umetnička igra i veština koju retko ljudi, pa čak i oni najtalentovaniji poseduju. Njegove cinične i ironične misli bile su samo opomena, a ne pogoci i rane.

U ličnosti profesora Vasovića razvile su se mediteranske vrline, planinske svežine i oštine i ravničarske topline i igre. Igrom se brzo kretao u prostornoj horizontali, a čarobnim i maštovitim pokretima u slobodnoj vertikali. Bio je jedan od najdarovitijih fudbalera tadašnjeg prvotligaša Budućnosti.

Celim svojim bićem bio je zainteresovan i uronjen u misaone dubine, a pogledom u Lovčenske i Himalajske visine. Iz okeanskih misaonih dubina vadio je misaone bisere, deleći ih nesebično svima. Deljenje i darivanje smatrao je vrlinom svetog profesorskog poziva.

Profesor Vasović bio je primer posvećenosti nauci i pozivu. Svako njegovo putovanje u svet imalo je misionarsku ulogu za nauku i poziv kojim se bavio. Jedan je od profesora sa Fakulteta političkih nauka koji je najveći broj zemalja posetio. Boravio je na studijskim i predavačkim programima u Velikoj Britaniji, Sjedinjenim Američkim Državama, Sovjetskom Savezu, Kini, Indiji i u mnogim drugim evropskim, azijskim i afričkim državama. Bio je Fulbrajtove stipendista. Tokom tih boravaka susreo se s najznačajnijim imenima u političkim, društvenim i humanističkim naukama u drugoj polovini dvadesetog veka. O tome je vrlo retko govorio jer je smatrao da se ne treba time hvaliti. Imao sam sreće da u poslednjih nekoliko godina njegovog života saznam od njega, ali i od onih koji su mu bili najbliži u generaciji, da se tokom boravka u Americi susretao i vodio razgovore sa Dejvidom Rismanom, Talkotom Parsonsom, Robertom Mertonom, Robertom Dalom, a na Harvardu zajedno slušao jedan kurs sa Đovanijem Sartorijem. Naravno, sreo je i mnogo drugih filozofa, teoretičara i naučnika. Posebno je izdvajao bliske kontakte dok je boravio u Velikoj Britaniji sa profesorom Oksforda Džonom Plamencom, čije je

poreklo iz crnogorskog orlovskog gnezda – Cetinja. Kod Plamenca je sreo i upoznao Isaiju Berlina, ali je ostvario i kontakte sa Karlom Poperom. Drugim rečima, imao je susrete sa jednim brojem najznačajnijih ljudi iz sveta filozofije, teorije i uopšte društvenih i humanističkih nauka.

Znanja i lična iskustva, ali i dar koji je poneo, verovatno od predaka, pomagao mu je da prepoznae ljude od vrednosti. Družio se sa ljudskim vrlinama, a ne sa ljudskim manama. Potiskivao je ljudske mane i na svoj način pokazivao prema njima prezir. Glupost drugih odbijao je od sebe i pogledom i pokretom. Nije ih govorom razdraživao.

Imao je nešto što ga je kao ličnost izdvajalo – doslednost kada su u pitanju vrednosti, predvidljivost kada su u pitanju aktivnosti, i fizičku osobenost, kako u pogledu tako i u pokretu. Bio je neponovljiv, ali istovremeno i prepoznatljiv u svojoj posebnosti. Držao je do moralnog vaspitanja i moralne kulture. Prvo je poneo iz roditeljskog doma, a drugo je sticao u zavičaju iz kojeg je poticao, tokom obrazovanja, kontakta sa ljudima i dobrim uvidima u okoline u kojima se kretao. Etički principi i prosuđivanja bili su vodiči za njegova moralna delovanja i ponašanja. Upravo je u njegovoj ličnosti etičko moralnim pokazivano i dokazivano. Kada su u pitanju profesija i poziv smatrao je da čoveka treba da krasi podjednako obe moći – i moć znanja i moć savesti. Nije pravio kompromise koji čoveka kompromituju.

Imao je jednu prefinjenu diskreciju koja ga je čuvala od hvalisavosti i razmetljivosti, tog obrasca ponašanja ljudi iz kraja iz kojeg potiče. U njegovoj društvenosti bilo je izuzetne odmerenosti. Kada je donosio odluke da se spolja angažuje u njemu je progovarala hrabrost antičkih mislilaca, mudraca, odvažnika i heroja. Teško je donosio takve odluke, ali od njih nije nikada odustajao. Zato je s njim bilo i lako i teško. Lako za one koji su odlučnost cenili, a teško za kalkulante i kukavice. Nije prihvatao nikakav veštački strah sem jednog jedinog, a to je strah da ne poćini nešto što bi mu opteretilo savest.

Profesor Vasović trajno se pridružio onima najboljima koji su pre njega otišli, a čiji duh sada stalno prebiva na policama najboljih hramova – hramova knjiga. Vućina Vasović bio je čovek knjiga i biblioteka. To je u njegovom ponašanju ostavilo trajni trag – tišinu za misao i suzdržanost u spoljašnjim reakcijama.